

թեան դէմ չէ որ կը շարժին : Ամեն ալիւրներ որոնք գոնէ 100ին 9 անձան (gluten) չեն պարունակեր , ո՛ր երկրէ ալ եկած լինին , պիտի մերժուին : Օտէսաէն եկած ալիւրներն ալ մաք- ստան մէջ արգելուած մնացած են . ուստի զանազան գիտնականները բողոքեց , բայց իրեն պատասխանուեցաւ թէ ունէ դիմում անօգուտ է : Ֆրանսական գիտնականներն հետո՝ ա՛լ աւելի քիչ ձեւակերպութիւններով վարուած էին : Դիտարկուեցին ծանուցագիր մը զրկուած էր Բ.Դրան , պատասխանի համար 3 օր պայմանաժամ որոշելով : Որոշուած օրը , գիտնականները թարգ- մանը կերթայ կը ներկայանայ Խարի- ճիկէն (արտաքին գործերի պաշտօնա- տուն) ուր քաղաքավար կերպով իրեն կընեն թէ կընայ վերադառնալ որով- հետեւ դեռ ծանուցագիրը թարգմա- նելու ժամանակ ունեցած չեն :

Գալով Անգլիան , անոր վրայ խօս- ունին անգամ լսել չեն ուզեր պաշտօ- նական շրջանակներին մէջ , ի՛նչ ձեռ- նարկութեան համար ալեքսանդրի մը ներկայացուի Բ.Դրան , բաւական է որ իմացուի թէ ատոր հոտ անգլիացի դրամատիկներ կան , անմիջապէս կը մերժուի : Թերեւս Անգլիացիներին այնչափ հակառակ չեն որչափ Ռուսե- րին . բայց Անգլիացիներէն այնչափ չեն պատկառիր որչափ Ռուսներէն ու ընդհանրապէս վերջապէս միշտ այս վախ ունին թէ ռուսական զօրքերը Հայաս- տան կը մտնեն :

Մի ուրիշ տէրութիւն որ մինչև այժմ իր մասին խօսել տուած չէր Կ- պօլսի մէջ , հիմա ան ալ սկսեց է միաների կարգին մէջ մտնել և շատ կարելի է որ իր առաջին փորձի հա- րաւոր մէջ վարպետ դուրս գայ : Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները կը պատրաստուին եռանդուն կերպով միջամտել թիւրքի գործերին և ի- րենց գործունէութիւն կընայ այնպէս լինել որ ամեն բան տակն ի վրայ դար- ձունէ : Հայերի ազգային շարժումին , որին յաջորդեցին ծանօթ սոսկալի կո- տորածները , թեպէր ինքնը անգլիա- ցի միսիոնարները չեն եղած , ինչպէս այդ ըսուեցաւ յաճախ , այլ ամերիկա- ցի բողոքական միսիոնարները : Օս- մանեան կառավարութեան գաղտնի կերպով ըրած՝ քննութիւնն ա՛լ տա- րակոյս չթողուր այս իրողութեան վրայ : Հայաստանի կոտորածներէն ի վեր , բողոքական բարեպաշտական ընկերութիւնները , որոնք շատ զօրա- ւոր են Միացեալ Նահանգներին մէջ , այս մասին կաթոլիկ եկեղեցականու- թեան ալ աջակցութիւն գտնելով , անդադար աշխատեցան Բօնկրէսին մէջ թիւրքի դէմ թշնամութեան հոսանք մը գոյացունելու : Հայկական խռովութիւնները միջոցին քիչաւորած ամերիկեան երկրացիներին համար Սպիտակ Տան(1) դահլէճին պահանջած հատուցումները վճարել մերժած լի- նելով օսմանեան կառավարութիւնը , Միացեալ Նահանգները Կ.պօլսի գեա- պանատունը հրաման ստացած էր

(1) Սպիտակ Տուն կը կոչուի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէ Նախագահի պա- ւատը :

վերջնագիր մը յանձնելու Բ. Դրան : Ատոր հետ մէկտեղ ծանուցուեցաւ որ Սամիսոն ծովակալի նաւատորմը պիտի գայ պոռոյտ մ'ընել եւրոպա- կան ծովերին մէջ , հին աշխարհի ազ- գերին ցոյց տալու համար Ամերիկա- ցիները ծովային ոյժը : Արդ Միացեալ Նահանգներին նաւատորմի նպատա- կակէտն էր Ալեքսանդրէթի ծովածո- ցը ուր պէտք էր նաւային ցոյց մը անէր թիւրքի դէմ : Փիլիպպեան կղզիներին մէջ ծագած խռովակու- թիւններն ուշացուցին այդ ծրագրի գործադրութիւնը , բայց ծրագրերը կը մնայ միշտ , որովհետեւ Բ. Դրան ինչ- պէս Անգլիացիներին , Ֆրանսացիներին և այլնի պահանջած տուգանքները դեռ չէ վճարած , նոյնպէս և չէ վճա- րած Ամերիկացիներին : Փիլիպպեան- ների գործը կարգադրուածին պէս , Սպիտակ Տան մէջ պիտի սկսին թիւր- քի գործողը զբաղել , եւ երբ ա- մերիկեան զորահաւորներն երևին Ա- լեքսանդրէթի ծոցին մէջ , ամբողջ կիլիկիան գէնք առնելով ոտքի պիտի ելնէ (1) : Այդ ժամանակ եւրոպական դիւանագիտութիւնը կամայ ակամայ պիտի պարտաւորուի հայկական խն- դրի լուծումով զբաղել :

ՆՍՄԹԿ ԳՈՒԿԿԱՐԻԱԷՆ

Ֆրիպէ , յնր. 30/11 փետր. 99

Պուլկարի տէրութիւնը իշխանուհիի անակեղ ժառանգորդուհի մը համակեց երկրի բոլոր ժողովուրդը , առանց խն- րութեան ազգութեան , կրօնի և կու- սակցութեան : Բոլոր հանրային պաշտօնա- տուներ , մասնաւորներ և տուներ ու խա- նութներ , ինչպէս սպայ , սե քրօնականը զարգարուած են :

Երկրի այս ընդհանուր սուգին մէջ նա- նաւոր մասնակցութիւն մ'ունեցաւ քաղա- քիս հայ հասարակութիւնը , նախապէս կաղ- մուած յատուկ մասնախմբի մը կարգա- դրութեամբ եկեղեցին սկսեց զարգա- րեցին և պուլկար պաշտօնական անձերին հրաւիրեցին զրկուեցան հոգեհան- գատեան պաշտօնին համար որ կատար- ուեցաւ կիրակի ամսին 24ին , պատարա- քէն յետոյ : Եկեղեցին այդ օր խուռն բազմութիւն լեցուած էր , զինուորական և քաղաքային բարձրաստիճան անձեր , նահանգապետը , զինուորական պետը , քաղաքապետը և ուրիշ բազմաթիւ Պուլ- կարներ ներկայ էին :

Զորքերը իր (յնր. 27/8 փետր.) Սո- ֆիայի մէջ կատարուեցաւ իշխանուհիի յուղարկութեան հանդէսը , իսկ հինգ- շաբթի օր կէսօրէն յետոյ ժամը 1 ու կէսին շոգեկառքի մասնաւոր զնացքով տեղա բերուեցաւ հանգուցեալի մարմինը քննակրակցութեամբ իշխանին , նախարար- ներին և ուրիշ բազմաթիւ օտարազգի պաշտօնական անձերի : Բոլոր ազգու- թիւնները վարժարաններէ մանչ ու աղ- ջիկ աշակերտները , Ֆրիպէի ամբողջ ժո- ղովուրդը և շրջակայներէն եկած ահա- գին բազմութիւն մը զբաւած էր կայա- րանէն մինչև կաթոլիկ եկեղեցին երթա- րու ճամբան ուրիշ անցաւ թափորը : Հանգուցեալի դագաղը կաթոլիկ եկեղե- ցին կը մնայ մինչև որ կարգադրութիւն մը լինի այդ նկատմամբ :

(1) Այս տողեր ցոյց կուտան միայն թէ Կ.պօլսի պաշտօնական շրջանակներին մէջ ի՛նչ են թիւրքութիւններն սկսած են լի- նել իրեն թէ Ամերիկա կօչնէ Կիլիկիան ապստամբեցունելու . . .

Պուլկարի տէրութիւնը հայ հասարակու- թեան կողմէն թանկագին ու փառաւոր ծաղիկեփունջ մը զրկուած էր Սոֆիա՝ մե- ռելի դագաղին վրայ դրուելու համար :

Գ.

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

ՊԱՐՍՅԱՅԻՆ ՏՈՅԻՆ ՄԵՋ

Վերջնապէս թուով հրատարակած ենք թէ Օմանի սուլթանը Ֆրանսայի խոստա- ցեր է ածուխի կայարան մը իրեն վարձու տալ Մասքաթի մէջ : Այդ լուր սկսած է մտատանջութիւն պատճառել Անգլիացի- ներին և Ալմանացիներին :

Լոնտոնի «Տէլիգրաֆ» կըսէ թէ Ֆե- րանսական Հիւպատոս Տ. Օթթալիի ջան- քերով ստացուած է այդ արտօնութիւն և թէ Ֆրանսա Պարսկային ծոցին մէջ Ռուսիայի հետ մէկտեղ պիտի գործէ որ կը ջանայ ինք ալ Օմանի նեղուցին մէջ Պէնտէր-Ապպաք ձեռք անցունելու :

Պէրլինի «Վոսիչ» Զայթունկոյ քաղաքի մը կարծիք կը յայտնէ թէ Մասքաթի գոր- ծին մէջ Ֆրանսայի ետեւ կեցած է Ռու- սիա :

«Ռուսիա» , կըսէ , միայն Աֆղանիստանի մէջ չէ որ կաշխատի Անգլիայի դէմ իր ազդեցութիւն պահպանելու : Ա՛լ աւելի մեծ գործունէութեամբ մը կը տարածէ իր ազդեցութիւն Պարսկաստանի մէջ Պարսկային ծոցի եկեղեցիներին վրայ ուր իր անդրկասպեան գիւրքերէն մօտ'նալու ճամբայ մը պէտք է գտնէ եթէ կուզէ իր ազդեցութիւն աւելի հաստատուն դար- ձունել : Ասիայի հարաւակողմը իրեն յե- նարաններ պէտք են և կարմիր ծովի ե- ղերքին վրայ Բանջիկ իրեն համար այդ- պիսի յենարան մը պէտք է լինի : Նոյն- պէս պէտք է որ ուրիշ յենարան մ'ալ ունենայ Պարսկային ծոցին մէջ և երրորդ յենարան մ'ալ Սոնտի հոլանտական կըղ- ջիներին մէջ :

«Հաւանական է որ Մասքաթի գործն ուրիշ հետեանք մը չունենար առ այժմ : Պարսկային ծոցին մէջ այն ատեն ծանր կերպարանք մը կ'առնեն գործերը երբ Ռուսիա բացէ ի բաց գործէ . հաւանական է որ այդպէս վարուելու համար Ռուսիա պիտի սպասէ մինչև այն ժամանակ որ Միջագետքէն(1) և Պարսկաստանէն անց- նելիք իր երկաթուղի հասած լինի մինչև Պարսկային ծոցը :»

(1) Անոնք որոնք թուականի պէս կը կրկնեն ուրիշներէ ստրվածնին թէ «Ռու- սիա Հայաստանը առնելու միտք ունի , մեզ համար այնտեղ աշխատելն աւելորդ է . եթէ Կիլիկիայի համար միայն աշխա- տինք , մեզ կօչնէ այնտեղ» , տեղեկու- թիւն չունին արդեօք որ Ռուսիա Կիլի- կիան ալ առնելու կաշխատի և արդէն իր ճանքայններ կը պատրաստէ այնտեղ . մեզ- նէ շատ առաջ իր ուսումնասիրութիւն- ներ կատարած և իր ծրագրերն պատ- րաստած է նա Կիլիկիան ալ առնելու հա- մար : Արդէն ռուսական երկրաշափի մը միջոցով դիմումներ եղած են Բ. Դրան , Կիլիկիայի մէջ երկաթուղի մը շինութեան արտօնութիւն ձեռք բերելու համար ո- րի մասին Արմենիայի մէջ երկար տեղեկու- թիւններ հրատարակուած են իր ժամա- նակին , Սեմաթօրէն առնուելով :

Ուստի Ռուսը իրեն ալապլանից ցոյց տալով՝ Հայերը Հայաստանէն յուսահատ- ցունել և անոնց ուշադրութիւն բարձրա- գոյ աղաղակներով յատկապէս դէպի Կիլի- կիա հրել մղել՝ որ դիւանագիտական հո- վեր առնող նորեկներին համար սովորու- թիւն է դարձեր հիմա , անտեղի բան մ'է : Հայ ժողովուրդն ամեն տեղ պէտք է աշ- խատի իր բարօրութեան համար և մասնա- ւանդ ոչ պակաս իր հայրենի երկրի մէջ :

ՓՈԳՐԻԿ ՍՈՒՐԿՆԱԴԱԿ

*** Агъ. Չեր յիշած անձի այժմ ո՛ր գտնուիլը մեզ ալ յայտնի չէ եր- կար ժամանակէ ի վեր :

Գրայովա. Մ. Ս. Չեր յանձնարա- րութիւն մեր մասնագիտութեանէ դուրս լինելով , կը ցաւինք որ չենք կարող ձեզ օգտակար լինելու համար ձեր խնդիրը կատարել :

Առեւտրական գործերի համար դի- մեցէք այստեղի հայ վաճառականնե- րին :

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՐՏԱԲԻՆ ԲԱՂԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեսփոխանական ժողովի յոռնուար 24ի (գլ.) նիստը

(Շաբ. 54րդ բուհն)

Արտաքին գործերի Տ.Նախարարը . Անկեղծօրէն կը ցաւիմ որ չեմ կրնար գոհացում տալ մեր պաշտօնակից Տ. Տրժանիին : Տեսէ՛ք թէ որչափ հե- ռու ենք իրար հետ համաձայնութեան մը գալէ : Ինչպէս որ արտաքին գոր- ծերի նախահաշուի մասնաւոր տեղե- կարները շատ լաւ կերպով հաստատեց , ոչ միայն չէ կարելի նախահաշուի այդ գլխի մէջ նշանակուած ծախքերը պահանջունել , այլ ընդհակառակ պէտք էր շատ աւելցունել : (Ծախա- ճարարի ձեւերը)

Եթէ ես այդպիսի յաւելում մը չեմ խնդրած , պատճառն այս է որ պար- զապէս խնայողական նկատումներով է որ կը քաջուիմ : Այսչափ բաւական կը համարիմ ըսել ժողովին թէ ի- տալիս , որի նախահաշուը մերինն կէսին չափ ալ չկայ , Արեւելի մէջ իր ունեցած բարեգործական հաստատու- թիւններին շատ աւելի մեծ կակ դու- մար մը կը նուիրէ :

Կը կարծէ՛ք , տիարներ , թէ օտար- ների ջանքերը , մասնաւորապէս ռու- սիայի , մեզ աւելի գործունեայ , աւելի աշխուրջ պէտք չէ դարձունեն պաշտ- պանելու համար մեր մէջ այնպիսի դիւ- քը որ դեռ ուրիշներինէն աւելի գե- րազանց է :

Անշուշտ հոս գտնուողներէն ոչ ոք , որ բոլորովին ազատ միտք ունի , չը պիտի կրնայ հակառակիլ ըսելով թէ կրօնական թեւարկութիւնը (protecto- rat) մեր գործունէութեան համար հօգր գործիք մը չլինիր : (Շա'տ լուս , լաւ լուս)

Մեր պատուարժան պաշտօնակից Տ. Տրժանի զարմանք կը յայտնէ որ մեր առատաձեռնութիւններէ երբեմն կօշտուին օտարազգի կրօնաւորներ ալ : Բայց թող թոյլ տայ ինձ ըսել իրեն որ ահա ճիշդ այդ է որ մեր թե- ւարկութեան յենարան մը կը կազմէ . այդ է անոր գոյութեան գլխաւոր ի- րաւունքը և ես կը խնդրեմ իրմէ որ հաւատայ թէ ուրիշներ ուրախութեամբ յանձն կ'առնեն այդ բեռ , անօր շահեր իրենք վայելելու համար : (Ծախաճարարի ձեւերը)

Կը խնդրեմ՝ ուրեմն ժողովին որ նախահաշուի յանձնաժողովին պա- հանջած վարկը որչափ որ է , այնպէս

Թողո՞ւ
Տ.
Տ.
Պուլկարի
Տ.
խօսք
պէտք
տեսն
կայ
կար
բայց
նենա
բոյց
սակ
նեն
ձե
մէկ
տուց
աւա
յակ
կու
վաճա
թեան
որ ես
միջ
Բայ
իրենց
Ֆրան
այն
ալ կու
ազգու
մէջ
ուր
սով
կամ
(Ծախ
խախ
Կեղ
խար
Տ.Ս.
և բա
գիմա
բախ
սով
տղայ
(1)
իշխ
ազգու
Եւրոպ
րոպա
ծնած
մէջ ,
թիւր
է (թէ
նել)
(2)
սկսե
գործ
ձեռք
յան
աւա
նել
իր
կրօն
զար
որի
թիւն
նոց
գնե
մեծ
բաղ
ալ կ
աւա
կառ
համ
փոխ

Թողու (Նորէն ճախահարոյնքիններ) Ը. Անթիո Պոռայէ. Խօսք կուգեմ: Ը. Ատեմապետը. Խօսքը Ը. Անթիո Պոռայէինն է:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Ատեմապետի խօսքը ընդմիջելով ըսող եղաւ թէ պէտք է Արեւելք երթալ ճանրորդել տեսնելու համար թէ խնդրի առարկայ եղած նպատակներն որչափ օգտաւար եղած են: Ետ ապա խնդրէ Ը. Անթիո Պոռայէինն որ վերջ մ'ու. նենար մեր մէջ տարածուած սա զըրոյց թէ կրօնաւորները մեզ ամեն տե. սակ ծառայութիւններ կը մատուցա. նեն այդ երկիրներէ մէջ:

Ճիշդ է որ քահանայներն այնտեղ մէկ քանի ծառայութիւններ կը մատուցանեն, ոչ միայն Փրանսական կառավարութեան, ոչ միայն այն բարոյական ազդեցութեան որին ակնարկութիւն եղաւ քիչ առաջ, այլ և մեր վաճառականութեան, յարաբերութեան ճանաչող բանալով: Կը տեսնէք որ ես ամեն բանի իր իրաւունքի բաժինը կուտամ և ինչ որ պէտք էր ըսել, ըսի:

Բայց ես տեսած եմ Հայեր որոնք իրենց զարմանք կը յայտնէին թէ Ֆրանսա, Յեղափոխութեան երկիրը, այն երկիր որի սկզբունքներն իրենք ալ կուգէին գործադրել երբ իրենց ազգութիւն (1) հաստատէին, իրենց մէջ մի անկախ վարժարան չբանար ուր կարենային Փրանսերէն լեզուն սովորել, առանց պարտաւորուելու ա. կամայ կաթողիկոսութիւն ընդունել: (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Կեդրոնէն մի անգամ. Պէտք է աշխարհականացունել (2) Հայաստանը:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Այո՛, շատ Հայեր, և բաւական ազդեցիկ Հայերէն, ինծի դիմած և ըսած են. «Մենք շատ ուրախ պիտի լինինք Փրանսերէն լեզուն սովորելով. բայց չենք ուզեր որ մեր տղայներ երթան և պարտաւորուին

(1) Ժողովուրդ մը որ իրեն սեփական իշխանութիւն, տէրութիւն չունի, իր ազգութիւնը դեռ հաստատած չնկատուիր Ներպաշտօններէն: Ազգութիւն բառի եւ. լոպական ըմբռնումովը՝ Ռուսիայի մէջ ծնած երբ ռուս տէրութեան հպատակ մ'է, ռուս է. Թիւրքիայի մէջ ծնած երբ Թիւրք տէրութեան հպատակ մ'է, Թիւրք է (Թէ և կրնայ կրօնով քրիստոնէայ լինել) և այլն:

ԽՄԲ.

(2) Աշխարհականացունել (laiciser) ըսելով կը հասկցուի կրթական և բարեգործական պաշտօնները կրօնականների ձեռքէն հանելով աշխարհականներին յանձնել, ինչպէս որ Փրանսական կառավարութիւնը կը ջանայ հետզհետէ ընել իր վարժարաններէ դուրս հանելով կրօնական ուսուցումը և աշխարհական վարժարանները շտապողներով ամեն տեղ որի դէմ կը մրցին կրօնական միաբանութիւնների վարժարանները. հիւանդանոցներէն դուրս հանելով մայրապետները և անոնց տեղ աշխարհական ծառայողներ դնելով և այլն. բայց այդ ամենքը մեծ մեծ ծախքերի դուռեր կը բանան: Հանրապետութեան առջև և աշխարհականների ալ կը հակառակին Հանրապետական կառավարութեան այդ ջանքերի. ուստի կառավարութիւնը կը ստիպուի կամայ կամայ առաջ տանել իր ձեռնարկած այդ փոփոխումները:

ԽՄԲ.

երկար բարակ մտիկ ընել կրօնական այնպիսի վարժապետութիւններ ուրոնք մերիններէն բոլորովին տարբեր են. մեր տղայներ կը պարտաւորուին թողու մեր դաւանանքը:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Ճիշդ չէ այդ:

Ը. Անթիո Պոռայէ. «Եթէ կուգէք որ մենք յարգենք ամեն կրօնական պաշտամունքներ, կաւելցունեն այդ Հայեր, ըսէ՛ք ձեր կաթողիկէ քահանայներին որ անոնք ալ մերինները յարգեն» (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Կը պարտաւորեմ աւելցունել նաև որ, այստեղ կարծուածին հակառակ, Փրանսացի աշխարհական վարժապետներ կան որոնք բոլորովին յօժար են իրենք պիւրենք Փրանսական կառավարութեան տրամադրութեան տակ դնել, երթալ այդ երկիրներ վարժապետութիւն ընելու համար:

Արտաքին գործերի տ. նախարարը. Թո՛ղ ուրեմն ինծի դիմեն: Ես կը ցաւիմ որ կրնամ հաստատել թէ ոչ մէկ աշխարհական վարժապետ ինծի դիմած և մերժում ստացած է: (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Ը. Սիշլի. Երբ գործընդունել աշխարհականանան Հայաստանի մէջ, ա՛լ ազդեցութիւն չեն ունենար:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Տիար նախարար, եթէ ինձ արտօնութիւն կուտաք, նոյն իսկ վաղը ես ձեզ ներկայացունեմ երկու վարժապետի խնդրանքը որոնք դեռ վերջերս հասած են ինծի: (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Կեդրոնէն մի անգամ. Հայաստան ալ աշխարհականացունել է:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Ես չեմ կարող պատասխանել այդ ձևով ներկայացուած դիտողութիւններին: Ձեզ կը վստահացունեմ թէ ինչ որ ձեզ կը խօսիմ, լուրջ կերպով խորհելով ըսուած բաներ են. խնդրեմ Հայաստանը աշխարհականացունելու վրայ չէ. այդ գործ մեզ չվերաբերիր: Այն օր որ Հայերը կենն զերենք ազատել և իբրև ազգութիւն մը կը հաստատուին, դուք շատ լաւ գիտէք թէ ոչ միայն իմ համակրութիւն չահած են արդէն, այլ և եթէ կրնամ, ուրիշ բան ալ կընեմ: (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Պէտք է ուրեմն իմ խօսքերիս այնպիսի սխալ մեկնութիւններ տալ որ դուրսը ուրիշ կերպ հասկցուի: Ինչ որ ես կը հաւատամ, սա է թէ Հայեր երբ սուլթանի լուծէն ազատուիլ կը փափաքին, միևնոյն ժամանակ կուգեն բարոյական մի ուրիշ տեսակ բռնութիւնէ ալ ազատ լինել:

Անոնք կուգեն որ իրենց խղճի ազատութիւն յարգուի: Եւ կրնան մեզի «Մեզի ստիպող չկայ որ իրենց գաղութը երթանք. այդ շատ յայտնի է: Բայց եթէ ուզենք Փրանսերէն սովորել, պէտք է որ կրօնական միաբանութիւնների գաղութներն երթանք: Իսկ մեր դաւանանք տարբեր է» Պէտք է ուրեմն այնպիսի վարժարաններ բանալ ուր Հայեր կարենան զրկել իրենց դաւանանք, առանց աղէկ վնասուելու իրենց կրօնական սկզբունքներ: Կը կարծեմ թէ Ֆրանսա կօգտուի աղէկէ:

(Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Ը. Տօտ. Ուրեմն դուք նախահառուին մէջ նշանակուած վարկը աւելցունել կը խնդրէք:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Ես կարող եմ յայտարարել թէ Կ. պօլսի մէջ կրօնականները բացած գաղութները իսրայէլացի աշակերտներ ալ կընդունուին որոցմէ կրօնափոխութիւն չպահանջուի:

Ը. Մարտի Հապէր. Մահմետականներ ալ կընդունուին այդ գաղութներէ մէջ:

Ը. Անթիո Պոռայէ. Ես Հայաստանի գաղութներին վրայ խօսեցայ:

Ը. Լըմիր. Ար. Վիլի. Արեւելքի մէջ բացուած աշխարհական գաղութները կրօնական միաբանութիւնների գաղութներին յատկացած նպատակների կրկին կը ստանան թէ՛ Տէրութենէն և թէ՛ Արեւմտեան Ֆրանսացիները դաշնակցութիւն ընկերութենէն: Գործին լաւ տեղեակ լինելով կը խօսիմ որովհետեւ ես ալ աշակցած եմ այդ նպատակներ տրուելուն:

Արտաքին գործերի նախարարը. Մենք երբէ՛ք մերժած չենք նպատատալ այն աշխարհական վարժարաններին որոնք մեզ դիմած և խնդրած են: (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Ը. Անթիո Պոռայէ. Գիտեմ որ Կ. պօլսի մէջ վարժարաններ կան որոնք, ինչպէս ըսուեցաւ, անխտրաբար ամեն դաւանանքէ աշակերտներ կընդունին. բայց ընդհանրապէս Արեւելքի ծովեզրեայ քաղաքներին մէջ (Echelles du Levant) շատ Հայեր կան որոնք կը խնդրեն որ իրենց դաւաններ չը ստիպուին իրենց համոզումների հակառակ վարժապետարանի (catéchisme) մը երկար բարակ մեկնութիւնները մտիկ ընելու:

Ըսուեցաւ հիմա ինծի թէ «Ուրեմն նախահառուին մէջ վարկի յաւելում մը կը խնդրէք» Բոլորովին ճիշդ չէ այդ: Բայց ես մինչև իսկ կաղաչէի իմ բարեկամ Տէրութիւն որ իր առաջարկած փոփոխութիւն յետ առնէ, եթէ արտաքին գործերի տիար նախարարը հաւատարմութիւն ինծի թէ իրեն համար նշանակուած գումարները իմ ցոյց տուած կերպով պիտի գործածէ որչափ որ կարելի է:

Ես կը կարծեմ որ ուրիշներէն ոչ պակաս կը պաշտպանեմ Ֆրանսայի բարի համբաւը Արեւելքի մէջ: Համոզուած եմ որ այդ երկիրների մէջ մարդասիրական գործ մ'ունինք կատարելիք:

Ես տեսած եմ — և այս կըսեմ որ չամբաստանեն զիս թէ կուսակցական ոգիով կը խօսիմ — ես տեսած եմ որ քրիստոնէայ ցեղերն այդ երկիրներին մէջ — այն տեղերի համար կը խօսիմ ուր այցելած եմ (1) — քաղաքակրթութեան տեսակէտով գերազանցութիւն մ'ունին միւսլիման ցեղերին վրայ: Կրէտէի մէջ, մասնաւորապէս, երբ մահմետականները քրիստոնէայ

(1) Ը. Անթիո Պոռայէ որ Մարտի 11-ի երեսփոխաններէ մին է, վերջին յունա. Թիւրքական պատերազմին ժամանակ Յունաստան գնացած և իբրև կամաւոր կռուած է Թիւրքերին դէմ: ԽՄԲ.

ների կիներն ու մանուկները կոտորեցին, քրիստոնէայիներն ալ վերժառու. Թեան համար անոնց մանուկներն ու կինները չսպաննեցին:

Ուրեմն ես ամենքին համար ալ արդարութիւնը կը յարգեմ և կուգեմ որ Ֆրանսայի համբաւը պահպանուի Արեւելքի երկիրներին մէջ: և ատոր համար ալ պէտք է մեր լեզուի ուսումը տարածել այնտեղ, առանց գաղութա. խղճի ազատութեան: Արտաքին գործերի տիար նախարարէն իմ խնդրած ըսաւ այս է: Երբ որ յատկացուած նըպատի գումարներն այս պայմաններով գործածուին, մեր երկրի համար բարոյական տեսակէտով լինելիք օգուտը անուրանալի է: (Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

Ը. Լըմիր. Խօսք կուգեմ: Ձանազան ճատարանէրի վրայէն, վիճաբանութեան փակում:

Ը. Լըմիր. Խօսք կուգեմ փակման դէմ:

Ը. Ատեմապետը. Խօսքը Ը. Լըմիրինն է, վիճաբանութեան փակման դէմ խօսելու համար:

(Ծախահարոյնքիններ ճախահարոյնքիններ խախտողներն):

ԱՐՏԱՍՈՒՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ապանիական թերթերը կը գրեն թէ Փիլիպպեան կղզիների բնակիչները սպանիական լեզուն իբրև պաշտօնական լեզու ընդունեն են. իրենց համար յատուկ փոստանիշներ (timbres-postes) չին են և Ամերիկացիներին հետ աւրուելով կռուի բռնուկներն ի վեր սկսեր են սպանիացի գերիներին հետ քաղցրութեամբ վարուիլ: Գերիներին առաջարկել են օրավարձ տալ եթէ ուզեն իրենց հետ մէկտեղ պատերազմիլ Ամերիկացիներին դէմ:

— Ամերիկացիներն անցած չաբաթ օր Փիլիպպեանների իւր իւր կղզին ռմբակոծելով գրաւած են: Ապստամբները քաղաքէն քաշուելէ առաջ կրա. կի տուեր են քաղաքը: Բնակարանները հարկւրէն 80ը այրուած է: Ամերիկացիները գրէթէ ոչինչ կորուստ ունեցած են. բայց ապստամբները մեծ կորուստ ունենալէ յետոյ քաշուել փախեր են քաղաքէն:

— Ռումանական կառավարութիւնը, վերջերս հողագործ գեղացիները կողմէն եղած շարժումներին իբրև գրգռիչ նկատելով, հրաման հանել է իր երկրէ արտաքսել բազմաթիւ օտարազգի ընկերվարականներ որոնց մեծ մասը Հրեայ են: Նոյն հրամանը գործադրելու սպանալիք եղեր է մի քանի հրեայ խմբագիրներին դէմ ալ:

— Պէկրատի արմատական և Ֆրանսական գեապանները միասին բողոքել են սերպ կառավարութեան նոր փոխառութեան դէմ, ատոր մէջ վնաս նկատելով Սերպիայի նախորդ պարտատէրերի շահերին: Նշանակու. Թեան արժանի է որ արմատական դե. պան պարոն Վէ. քէր. Կոթ թէր մտերիմ բարեկամն է թագաւորահայր Միլա. նին և աւստրիական քաղաքականու. Թեան ոյժ տուողն է Սերպիայի մէջ:

Սերպիանա խկին պարտաւորներ
երեք չորրորդ մասը Ալմանացիներ և
Ֆրանսացիներ են :

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱՌԳԻՐԲ

ԳԱՂ. ԵՒ ՀԱՅ.
ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ
Ի Հ. ՍԻՄԵՈՆԵ ՆՐԵՄԵԱՆ

Աշխարհիկ լեզուով՝ ընդարձակ բա-
ցատրութիւններ կուտայ ընդհանուր
գիտական և բժշկական իրաց, և այլ
կարևոր նիւթոյ վրայ էջերով օգտա-
կար տեղեկութիւնք անպակաս են :
Յոյն գործոյն բաժանորդագրութիւնը,
որ է 10 ֆրանք, կը տեսնուի մարտ
ամսոյն սկիզբն. յետոյ զինք 15 ֆրան-
ք կը բարձրանայ : Մինչև ցարդ բա-
ժանորդագրութիւնք հասած են 150ի :

Դիմել մեր հասցէին՝
Direction de l'Imprimerie arménienne
St. Lazare VENISE

**ԲԱԶՄԱՎԷՊ
ԱՄՍՍԳԻՐ**

ԲԱԶՄԱՎԷՊ կը հրատարակուի
ամէն ամսոյ սկիզբն : Կը պարունակէ
Հայ մատենագրական, ստուգաբանական,
պատմական, քերականական, աշխար-
հագրական, հնախոսական յօդուածներ և
Հանգստեան հետաքրքրական աղբյուրներ
հարկու թիւք : **ԲԱԶՄԱՎԷՊ** նորա-
տիպ մատենաներու վրայ զորս իբրև
նուէր կընդունի, հակիրճ քննադա-
նականով մը դաժանք կը հրապարակէ :
Բաց աստի կը հրատարակէ Եւրոպա-
կան դասական ուսանողներու աշխար-
հաբար թարգմանութիւնք : Բաղա-
րական տեսութիւնք և ազգային բերքե-
րու քաղաքացիական : — Տարեկան
զինն է ԿԱՆԻՍԻԿ 10 ֆր. լ. 4. տոբ. 2 :
Հասցէ՝

Rédaction de la Revue «Bazmaveb»
St. Lazare
(Italie) VENISE

ՕՐԱՅՈՅՑ 1899 ԹՈՒՆԿԱՆԻ

Կալացի Տ. Ղևոնդ քահանայ ֆա-
տագեանի հրատարակած 1899 թուա-
կանի հայերէն և ռումաներէն պատկե-
րազարդ տարեցոյցը որ կարևոր գի-
տելիքներով ալ ճոխացած է, ծախու
հանուած է արգէն :

Գինն է թղթակազմին 1 ֆրանք (20
սէնթ), լաթակազմին՝ 1 ֆր. 50սնթ. (30
սէնթ) : Դիմել Կալաց, Արժ. հը-
րատարակչի հասցէին : Կարելի է ըս-
տանալ նաև Արմենիայի խմբագրա-
տունէն :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ

Տաճկական բռնութեան նահատակ
հող խորէն Նարայէյ-Լուսինեան Սըր-
բազանի պատկերը ընտիր թղթի վը-
րայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի
խմբագրատունը : Գինն է 65 սան-
թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու-
նէն վճարուելով :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ
ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-
քերը որոնց առջեւ նշանակուած գի-
ներին մէջ հաշուուած է նաև զրկե-
լու փառախ ծախքը :

Ծրարները ապահովագրուած
(recommandé-registré) ստանալ ու-
ղղները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա-
րի (մինչև 2 քիլո) համար 25 սանթիմ
ապահովագրութեան ծախքը վճարեն :

**ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻԻՐԱՄԵՆՍԵ (1794-1894)
ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ**

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւո-
րութեան դարադարձին առթով 1894
թուականին հրատարակուած այս միա-
ժալ գիրքով և լուսատիպ (phototypi-
que) շքեղ պատկերի մեծութիւնն է
50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած
է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտո-
նի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով :
Մէջտեղը դրուած է հայ լրագրու-
թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն
ԳՏԻ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բո-
լորովին 1894ին հայերէն լեզուով
հրատարակուող բոլոր լրագրները,
անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետ-
ների պատկերներովը :

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհա-
ծախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարս-
կաստանի համար 2 ֆրանք և 50
սանթիմ :

Գրախմբարանն Հ. Գ. — Պատմու-
թիւն Հայ լրագրութեան և սկզբունէ
մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա.
1794-1860 : Մէկ լուսատիպ պատկե-
րով : Գինն է, ճանապարհածախքովը
մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սնթ. :

Վերագրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛
գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի
խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ
զրկելով :

**ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ
(ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՐԱՆՈՎ)**

ՅՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՄԱՐՏԻՆ ԳԱՐԹՈՒԹԵԱՆԵԱՆ

1894

Պուլկարիա անկախութեան հե-
րոսներէ մէկին, Զաքարիա Սթոյա-
նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-
հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ
և վերջապէս ազատ Պուլկարիաի Ազ-
գային ժողովի նախագահ դառնալ,
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-
թիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի
տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկա-
րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-
խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-
փոխականների գործունէութեանը մա-
սին : Սկիզբը դրուած է նաև հեղի-
նակին, Բրոֆէօնօր Լուի Լըժէի, և
թարգմանչին միջև եղած թղթակ-

ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ-
մանութեանն առթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ
իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զաք-
արի պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-
թերցողների հետաքրքրութիւնը
չարժի պետական մարդ դարձած մի
գիւղացիի այս վաւերական պատմու-
թեան վրայ :»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ
1 ֆրանք և 40 սանթիմ :

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի :

(Պարսկաստանի հայերին համար
1 ֆրանք է :

ԻՆՔՆՈՒՍՈՒՑԻՑ ԵՒ ԳԻՆԵՐԷՆ ԼԵՁՈՒԻ

ԹՈՐԻՆԵՅ

ՊԵՏՐՈՍ Բ. ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՆ

Այս գիրքը պատրաստուած է յատ-
կապէս Ամերիկայի Միացեալ Նահան-
գաց մէջ գտնուող Հայերուն Ամերիկ-
եան Անգլիկներէն լեզուն ամենադիւրիմ
ոճով սովորեցնելու համար : Ինքնուշ-
տաշիւր յօրինուած է գերմանական
և ամերիկեան մանկավարժական սկզբ-
բունքներուն վրայ հիմնուելով, և
յարմարցուած է մարդակազմութեան
ու իմացական փոխադարձութեան նո-
րագոյն պահանջներուն և Ամերիկայի
Հայոց իմացական կարողութիւննե-
րուն ու տեղական պահանջներուն :
Առաջինն է իր տեսակին մէջ :

Կը բաղկանայ տեւի քան 350, և
բեաներէ և կը պարունակէ տեւի քան
3,000 ամենէն շատ գործածուած բա-
ռեր : Ամեն բառի առջև դրուած է
նոյն բառի ամերիկեան մարտնչի ան-
գլիկներէն հնչումը և ամերիկեան նշա-
նակութիւնը : Գիտական բառերու
առջև տեղեկուած են քերականական,
պատմական, աշխարհագրական, աստ-
ղագիտական, շախմատական և ըն-
կերաբանական զանազան ծանօթու-
թիւններ : Գինն է 40 ֆրանք (2 տո-
լար) Մարսէյի մէջ : Մարսէյէն
դուրս զրկուելու համար 10 ֆր. և 80
սնթ. :

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ.

(Յատկապէս պատրաստուած Ամերի-
կայի Միացեալ Նահանգաց Հայ գաղ-
թականներուն կիանքի, ժամանակի և
գրամի խնայողութիւն ընել տալու
հարկ եղած գիրքութիւններն ընծա-
յելու համար) : Աշխատասիրեաց
Պետրոս Բ. Թարգմանեալ. Տպագր-
նիւ Եւրոպ. Լիկա յաշաւ և ընկ. 1897 :
Ամերիկա գնացող Հայերին և կամ
արգէն հին գտնուողներին համար շատ
կարևոր գիրք է : Գինն է 1 ֆրանք
և 25 սանթիմ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՆՈՒՄԷ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր

պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքաբարքով որչափ չարիք-
ներէ պատճառու դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ : Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ) :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ԳՈՐԹՈՒԹԵԱՆԵԱՆ

Մ. Գործութեան հրատարակ-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր դեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներովն :

Ա. ՀԱՅ ԳԻՏԱԶՆՈՒՂԻ ՄԸ (Սպասած)

Բ. ՀԱՅ ԳԻՒԼԱՑԻ »

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ »

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԱՐԻՈՑ ԵՒ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԱՐ ԱՊՍԱՄ-
ԱՊԵՏԱՑ (Սպասած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱԼՆԵՐԸ. — (Հայաս-
տանցիների պանդխտութեան տխուր
հետեւանքների և էկ փոքրիկ պատկերը
կը ներկայացունէ վիպական կերպով) :
Գին (90 սնթ.) 1 ֆրանք 20 սնթ. :

Զ. ԳԱՄԱՌ ԳԱՐԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ԵՒ ԱՅԵԱՐԵՅԻՑ ԱՄԱՐԱՆԵ-
ԼԱՑ (Սպասած)

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆԻՔԸ ՏԵՂԵԱՀԱՅԱՏԱՆՈՒՄ.
(Սպասած)

Ը. ԹԻՐԻՔԻԱԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԻՐԵՆԸ ԴՐԱ-
ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի հայերին և իրենց
դրացի աղգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-
րունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բը-
նակող այլ և այլ աղգերէ բնակիչների
թուին բաղադատական մէկ ցուցակն
ալ կցուած է տետրակին վերջը) : Գին
50 սանթիմ (35 սանթիմ) :

Թ. ՎԱՐՄԷՆԻԱԻ ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի
Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորո-
վին ապառած և միւսնոյն ժամանակ
շատերի հետաքրքրութեան առարկայ
դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Թ
Թօթութեան գրած առաջնորդող
յօդուածներէն գէթ 30ի շափ ամփոփ-
ուած են Յուդարարի մէջ որ ուղիւստ
գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) :
(1 ֆրանք) : 1 ֆր. 40 սանթիմ
Ժ. ՎԵԼԻ (Պուլկարիայի մէջ թիւրքերի
արած բարբարոսութիւններէն մի փա-
րէկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց
կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի.
շոցներէ գիւծած են իրենց վրէժ լու-
ծելու համար) : (15 սնթիմ) 20 սնթիմ.
ԺԱ. ԹՈՒՄԱՐ ԲՈՏԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ
թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյների
ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար) : (0,15սանթիմ)
20 սանթիմ :

ՏԵՐԵՆ—ԻՍՐԱԳԻՐ

Մ. ԳՈՐԹՈՒԹԵԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԵԼ

Հայերէն ապառաճ Մ. Գործութեան
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille.— Imprimerie et Papeterie du
Qu u Canal, 9